

Reviczky Gyula

Írta: Rubinyi Mózes

A vitkóci katolikus egyház anyakönyvének harmadik kötetében, a 166. lapon, 1855 április 14-ik napjáról van egy szürke bejegyzés. Az van oda beírva, hogy az újszülött Julius, Colomanus, Josephus Calasantius. Ez a szegény kisfiú, Veronica Balek servilis-nek volt a fia, újabb költészetünk egyik legrokonszenvesebb lírikusa, a bánatos fájdalom poétája: *Reviczky Gyula*. Atyja nevét 22 éves korában vette fel miniszteri engedéllyel. Ez az előítéletes társadalomban oly megbélyegző származás, a pusztító kór, mely hamar aláásta a költő egészségét s a nyomorúság eléggé megmagyarázzák költészetének fájdalmas alaptónusát. Mert nem volt pesszimista, amint üresen kongatják róla évtizedek óta tudományos és iskolai könyvek. Szomorú volt az életben is, a verseiben is, de hangsúlyozzuk, hogy *Reviczky Gyula* nagyon határozottan állást foglalt költészetében a pesszimizmussal szemben. Az *Iffjú pesszimistának* azt a tanácsot adja, hogy: *tanulj megélni* és *Schopenhauer olvasása közben* kitör belőle gyöngéd, élethez ragaszkodó lelkének megható vallomása:

Sötét lapok, mély, komor eszmék!
Takarjon e! most rózsafátyol.
A boldogságban én hiszek még,
Bár tőlem minden perce távol;
S lelkem bár szomorú halálig,
Örömr, boldogságra vágyik.

S bár könnyem' látja minden óra,
Szívem rajong, szeret, remél még,
S illatlehelő, mint a rózsa,
Bár eltaposták, összetépték!
S ha nem leszek is soha boldog:
Szeretek, álmodok, rajongok!

Reviczky nagyon boldogtalan ember volt, ki sohasem érezte arcán az édesanya csókját s felserdült ifjú volt már, amikor megtudta, hogy nem az a jólelkű úrinő az édesanyja, aki fölnevelte, hanem egy világgáment boldogtalan asszony, akit ő sohasem láthatott. Elvették az anya gyermekét s a Felvidék bozótos erdőszélein soká láttak egy eszelős nőt, amint a viharba belerikácsolta azt a neki oly édes szót: „Gyula, Gyula!”

Kultúrás költészete soha ki nem virágozott volna, ha ki nem járja ő is a költő életének legfájdalmasabb, de legtanulságosabb iskoláját, azt, amely a szerkesztőségi szobákban vár

fordítása Rákosi Jenő napilapjában, a Reformban jelent meg, 1874 július 16-án, de az irodalommal való első kapcsolatát valószínűleg Vadnai Károlynak köszönheti, aki levélben üdvözölte, midőn ugyancsak a Reform-ban pár nappal később megjelent a költőnek „*A humor pszichológiája*” című tanulmánya. A mosoly filozófiájából indult ki s a könny tavába jutott el.

1874 őszén Budapestre jön s irodalmi stallum után futkos. Már akkor is szomorú út volt az álláskeresés útja, pláne az irodalomban. „Szolga nem akar lenni és más hely nincs. Alá-szolgája!” Hetekig éjjeli kávéházakban gubbaszt, koplal. Első állása: korrektorság Szana Tamás lapjánál, a Figyelőnél. Fizetség: 20 forint, de — ötforintos részletekben. Naponta tíz órát olvas, korrigál. Árt a szemnek, de nem árt a szomjas léleknek, mely tanulni akar s fürödni az irodalmi élet tengereiben.

De nem bírt ezúttal még megküzdeni a pesti élettel. Nevelőnek áll, testi jólétben, egy nagy szerelem konvulziói közt írja s gyűjti kötetébe verseit. Németre fordított magyar antológián dolgozik — hiszen németül is írt kezdetben verseket, kitűnő német nevelésben részesült volt Pozsonyban —, de 1877 szeptember 20-án megint Budapesten találjuk, mert hívja az irodalom, az ő igazi élete.

Ekkor teszi első kísérletét a hírlapírással. A vézna, nyomtataró fiatal költő odavágyik „a kormos, füstös szobákba, hol a modern világ csodái élnek és ágaskodnak, zakatol kívülről a nagy rotációs gép, berreg a telefon, lobog a gáz, csurog a vízvezeték”. No, egyelőre csak a *Magyar Híradó-nál* tölt két hetet, de azt írja „nem tud journalistát” lenni”. Dolgozik a Petőfi-Társaság Lapjába, majd a Dolinay gyermeklapjaiba. 1878-ban bejut a halhatatlanság előszobájába: megválasztják a Petőfi-Társaság tagjává. Végre bejut az újsághoz is: a *Pesti Napló* munkatársa lesz, majd pedig a *Hon* szerkesztőségének tagja. Éjjeli munkás: a külföldi rovatot vezeti s ahogy Paulovits István írja és idézi róla szép monográfiájában: „Dolgozott nem boldogan, de becsületesen, hajnalig.” De ezzel lehetővé válik kritikai munkásságának kifejlődése is, hiszen *bent* van, kéziratait nem kell kívülről beküldözni.

1882 augusztusában azonban a *Hon* — tudjuk — egyesült az *Ellenőr-rel* s *Nemzet* címmel újjászületett. Reviczky Jókai-val összekülönbözött s három havi végkielégítéssel elhagyta állását. A naiv poéta holmi presztízs-kérdés miatt veszett össze a magyar írófejedelemmel. Még meg is marta egy kis verssel:

Te vén gyerek, te kegyeső, te
Fakó költő, nem velszi bárd,
Egy kézszorítás kell neked csak
S kiáltod: Éljen Eduárd!

Szegény, szegény poéta. Neki éppen a legjobb embert kellett megbántania! De hiszen ő nem bírt magával a boldogságtól, mely eltöltötte:

— *200 forintom van. Soha még ennyi pénzem nem volt egy csomóban!*

Paulovits fent idézett szép könyvében említi azt is, hogy 1884 húsvétján az *Iffúságom* című kötetéért, mely a Petőfi-Társaság kiadásában jelent meg, *honoráriumot nem kapott*, de boldog volt, hogy könyvét végre-valahára kiadhatta. Bánta is ő! Kopott szobácskájában Schopenhauer, Petőfi, Arany, Shakespeare, Tasso stb. díszelgnek a könyvespolcon. „Itt az egész banda, az egész!”

Arad, Kassa, megint Budapest kóborlásának stációi. Egy újságnál, melybe kedve ellenére dolgozott, vezeti az újdonságrovatot, a művészetet és az irodalmat. Ekkor már prózájának is szép közönsége van. „Egyszer — meséli Paulovits — egy ceglédi öregasszony, valami Balogh néni, kereste föl a szerkesztőséget. Mikor Reviczkyt bemutatták neki, így kiáltott fel:

— Nem is hittem, hogy ez a kis ember olyan nagyember!”

Reviczky hírlapírói pályájának kulminációja, midőn 1887-ben bejut Légrády Károly lapjához, a Pesti Hírlaphoz. Légrády Károly többek közt Mikszáth Kálmánnak is igazi, első felfedezője, az első magyar kiadó volt, akinek szíve is volt, zsebe is volt. Zseniális megérzéssel, mely az üzleti és irodalmi érzéknek harmonikus együttese volt, nagy tehetségeket juttatott olyan helyzetbe, hogy abból neki is, az irodalomnak is mérhetetlen haszna lett. A „kis Reviczky” az akkori viszonyokhoz képest elég szép fizetést kapott: havi 80 forintot. A már akkor súlyos beteg költő kritikái, színházi és irodalmi tárcákat írt. Nem kellett magát különösen megerőltetnie.

Mikszáth Kálmán, a költő sors- és kartársa „*Az elképzelt méz*” című bájos novellában örökítette meg Reviczky életét a Pesti Hírlapnál.

De ekkor már nagybeteg volt a költő. Arco, az utolsó lázas munkák, Ibsen Nórájának fordítása. 1889 július 11-én halt meg, a II. számú belgyógyászati klinikán. „96 forintot találtak a párnája alatt.” Légrády Károly utolsó pillanatig támogatta s koporsója mellett is a Pesti Hírlap szerkesztője, Borostyáni Nándor búcsúztatta: „Szerettünk és becsültünk, óh szegény barátunk, te mintaképe a szerénységnek, az igénytelenségnek, a nemes költői kedélynek.” Kilencvenhat forint a párna alatt; kórházi ágy, zokogó kollégák. De könnyei, cikkei, versei, tanulmányai hangozanak a mi lelkünkben, akik kései, gonosz-korbéli pályatársai, de nagyon megértjük írásának mélységes szomorúságát.